

โรงเรียนจีนในมณฑลกรุงเทพฯ กับลัทธิการเมืองจีน
ในสมัยรัชกาลที่ ๗*

Chinese Schools in Monthon Krungthep and
Chinese Political Ideologies in the Reign of
King Rama VII

รวิพรรณ จารุทวี
Ravipan Jaruthavee

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนมีจุดประสงค์เพื่อที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนจีนในมณฑลกรุงเทพฯ ในการเผยแพร่ลัทธิการเมืองจีนในสมัยรัชกาลที่ ๗ ผลการศึกษาพบว่า การเผยแพร่ลัทธิการเมืองจีนในโรงเรียนจีน รวมถึงการเกิดของโรงเรียนจีนในสยาม ล้วนได้รับอิทธิพลจากสถานการณ์ในประเทศจีนโดยตรง ลัทธิการเมืองของจีนที่นำมาเผยแพร่นั้นขัดแย้งกับการปกครองของสยามในสมัยนั้น ทำให้รัฐบาลสยามในขณะนั้นเกิดความหวาดระแวงและพยายามที่จะควบคุมโรงเรียนจีนไม่ให้เผยแพร่ลัทธิที่ไม่พึงประสงค์

* บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “โรงเรียนจีนในมณฑลกรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๖๑-๒๔๗๕” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำสำคัญ : โรงเรียนจีน ลัทธิการเมืองจีน พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๖๑ กระทรวงธรรมการ มณฑลกรุงเทพฯ

Abstract

The author's intention is to portray the role of Chinese schools in Monthon Krungthep during the reign of King Rama VII. The study found that due to the dissemination of Chinese political ideologies, directly influenced by China's political struggle between the communists and nationalists at that time; Chinese schools came under speculation from the Siamese government. This was due to a fear of similar political changes occurring in Siam, which would be of great ideological confliction. In turn, the government enforced heavy control over Chinese schools in order to prevent harmful ideologies leaking into the public domain.

Keywords : Chinese Schools, Chinese political ideologies, Private School Act of 1918, Ministry of Public Instruction, Monthon Krungthep

บทนำ

สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ทางเมืองในประเทศจีนในสมัยปลายราชวงศ์ชิง อำนาจการปกครองของราชวงศ์ชิงถูกสั่นคลอน อันเนื่องมาจากการรุกรานของชาติมหาอำนาจตะวันตกและการก่อกบฏภายใน ทำให้สภาพบ้านเมืองในสมัยนั้นเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะมีความพยายามที่จะปฏิรูปประเทศให้ทันสมัย เช่น ความ

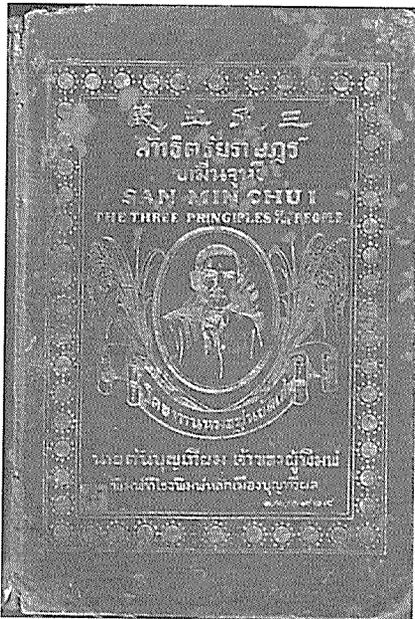
๑๓๘ รวีพรรณ จารุทวี

พยายามในการปฏิรูป ๑๐๐ วันของคังไฮ่วเหวย (康有為 Kang Youwei) ผู้จงรักภักดีต่อราชวงศ์ชิง แต่ก็ประสบความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง

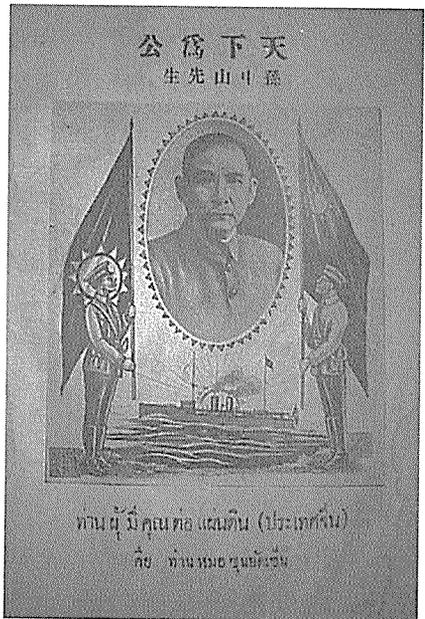
ซุนยัตเซน (孫逸仙 Sun Yat-sen ภาษาจีนกลางอ่านว่า ซุนอี้เซี่ยน Sun Yixian) ผู้นำสมาคมตงเหมิงในประเทศจีน เห็นว่าการปฏิวัติล้มราชวงศ์ชิงเป็นหนทางเดียวในการแก้ปัญหาทั้งหมด โดยซุนยัตเซนได้กำหนดหลักการขึ้นไว้ ๓ ประการ เพื่อเป็นแนวทางในการปลดปล่อยประเทศจีน และสร้างประเทศจีนให้เข้มแข็ง เรียกว่า “ลัทธิไตรราษฎร์” (三民主義 ภาษาจีนกลางอ่านว่า ซานหมินจูอี้ ซึ่งเอกสารขั้นต้นของทางราชการไทยในสมัยรัชกาลที่ ๗ อ่านว่า “ซามันจูหนี”) ได้แก่

๑. หลักประชาชาติ คือ การล้มล้างการปกครองของราชสำนักชิง กำจัดการกดขี่ระหว่างชนเผ่า

๒. หลักประชาธิปไตย คือ การล้มล้างอำนาจการปกครองระบอบเผด็จการ ก่อตั้งการปกครองแบบสาธารณรัฐ

หนังสือลัทธิไตรราษฎร์หรือซามันจูหนี
ของซุนยัตเซน

เนื้อหาในหนังสือลัทธิไตรราษฎร์

รวมถึงอิทธิพลของการเมืองจีนที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของคนจีนในสยาม ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมทางชาตินิยมและทางการเมืองของโรงเรียนจีน และความพยายามในการแก้ไขปัญหาการเผยแพร่ลัทธิการเมืองภายในโรงเรียนจีนของรัฐบาลสยาม

ผู้เขียนได้เลือกศึกษาเฉพาะโรงเรียนจีนในมณฑลกรุงเทพฯ เท่านั้น เนื่องจากว่า มณฑลกรุงเทพฯ เป็นที่ตั้งของจังหวัดพระนคร ซึ่งเป็นเมืองหลวง และเป็นบริเวณที่ชาวจีนโพ้นทะเลอพยพและอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นมากที่สุด

ลักษณะการศึกษาของคนจีนก่อนที่จะมีโรงเรียนจีน

ลักษณะการศึกษาของคนจีนก่อนที่จะมีโรงเรียนจีน แบ่งได้ดังนี้

๑. ส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียนฝรั่ง

ชาวจีนที่คบค้าสมาคมกับนักธุรกิจชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวยุโรป (วิเทศน์ปริทัศน์ ๒๕๒๖ : ๑๑๓) มักจะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนของคณะสอนศาสนา โรงเรียนเหล่านี้มีอิทธิพลต่อชาวจีนอย่างจริงจังในช่วงก่อนปี พ.ศ. ๒๔๕๓ โดยเฉพาะโรงเรียนอัสสัมชัญ โรงเรียนของชาวคริสต์ฝรั่งเศสสีกายคาทอลิก ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. ๒๔๒๘ และโรงเรียนเด็กชายกรุงเทพคริสเตียน โรงเรียนของชาวคริสต์อเมริกันนิกายโปรเตสแตนต์ ซึ่งเปิดสอนในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ โรงเรียนเหล่านี้ยังเป็นที่ยอมรับในหมู่ลูกหลานชาวจีนที่ต้องการทำงานในบริษัทการค้า และธนาคารของชาวตะวันตก มีการสอนภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาต่างประเทศ (สกินเนอร์ ๒๕๔๘ : ๑๗๐) แต่โรงเรียนของคณะสอนศาสนาเหล่านี้ จะมีการเปิดเป็นโรงเรียนจีนของคณะสอนศาสนาในเวลาต่อมา

๒. ส่งบุตรหลานไปเรียนที่ประเทศจีน

ชาวจีนที่มีฐานะดีระดับกลาง ถ้าผู้ปกครองมีความสามารถพอ ก็จะส่งบุตรหลานไปเรียนในประเทศจีน เพื่อให้บุตรหลานได้รับความรู้และปลูกฝังความเป็นชาวจีน เพราะประเทศจีนภายหลังการปฏิวัติได้จัดระบบการศึกษาที่ดีและทันสมัยมากเป็นที่ชื่นชอบของคนจีน โดยลูกหลานจีนจะถูกส่งไปรับการศึกษาขั้นต้นหรือขั้นประถมที่ตำบลบ้านเกิดของผู้เป็นบิดาหรือของญาติ และถ้าจะเข้าศึกษาต่อชั้นสูงขึ้นไปอีก จึงจะย้ายไปศึกษาตามโรงเรียนชั้นมัธยมปลายหรือโรงเรียนอาชีววะชั้นสูงอื่นๆ ตามเมืองใหญ่ๆ (วิเทศน์ปริทัศน์ ๒๕๒๖ : ๑๑๒)

๓. จ้างครูมาสอนตามบ้าน

การจ้างครูมาสอนบุตรหลานที่บ้านนั้น ทำได้เฉพาะชาวจีนที่มีฐานะดี เพราะครูจีนนั้นหายาก ค่าจ้างสูง และการสอนอาจไม่ได้มาตรฐาน ส่วนใหญ่เป็นครูที่พอจะสอนให้เด็กอ่านออกเขียนได้เท่านั้น (พิชัย รัตนพล ๒๕๑๒ : ๗-๙)

๔. เรียนหนังสือตามศาลเจ้า

การไปเรียนหนังสือตามศาลเจ้า จะมี “เฮี้ยกง” ซึ่งเป็นผู้ดูแลศาลเจ้าเป็นผู้สอน โดยใช้คัมภีร์ศีลธรรมแบบดั้งเดิมเป็นแบบเรียน นอกจากนี้ ครูบางคนยังใช้วิธีการสอนด้วยการเล่านิทานประเภทวรรณคดีหรือเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ให้นักเรียนฟัง (พิชัย รัตนพล ๒๕๑๒ : ๗-๙) สถานที่เล่าเรียนและอุปกรณ์การสอนอาจไม่มี ส่วนค่าเล่าเรียนแล้วแต่ความสมัครใจ อาจเป็นข้าวสาร น้ำมัน หรือเครื่องอุปโภคอื่นๆ ตามความสะดวก (เสถียร คุภโศภณ ๒๕๓๑ : ๒๖๕)

๕. คนภายในครอบครัวเป็นผู้สอนหนังสือให้บุตรหลาน

สำหรับชาวจีนที่หาเช้ากินค่ำ มีฐานะเพียงหาเงินเลี้ยงปากเลี้ยงท้องได้ หากมีญาติพี่น้องหรือคนในครอบครัวที่รู้หนังสือ ก็จะเป็นผู้สอนหนังสือให้แก่บุตรหลานของตน แต่หากคนในครอบครัวไม่รู้หนังสือ ไม่สามารถเป็นคนสอนหนังสือให้บุตรหลานด้วยตัวเองแล้ว ก็ไม่เรียนหนังสือเลย (วิเทศน์ปริทัศน์ ๒๕๒๖ : ๑๑๒)

ต่อมา เมื่อเข้าสู่ยุคที่มีโรงเรียนจีนแล้ว ก็จะมีโรงเรียนจีนบางโรงเรียนที่เปิดสอนโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ทำให้คนจีนที่ไม่มีทุนทรัพย์มีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น

แนวคิดทางการเมืองของกลุ่มปัญญาชนจีนที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาของคนจีนในสยาม

วาสนา วงศ์สุรวัฒน์ ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “ความขัดแย้งในการอ้างเรื่องความศิวิไลซ์ : การต่อสู้ระหว่างจีนและสยามในการควบคุมการศึกษาของคนจีนในประเทศไทย” (Contending for a Claim on Civilization : The Sino-Siamese Struggle to Control Overseas Chinese Education in Siam) ว่า บุคคลแรกของจีนที่มุ่งมั่นที่จะทำให้การศึกษาของชาวจีนโพ้นทะเลในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลายเป็นสถาบันในนามของประเทศจีน คือ คังไห่ยว่เหวย คังไห่ยว่เหวยเชื่อว่าชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลก

จะเป็นหนึ่งเดียวกันโดยผ่านความรู้ทางลัทธิขงจื้อ (Wasana Wongsurawat 2008 : 164) หลังจากการปฏิรูป ๑๐๐ วันล้มเหลว ระหว่างที่คังไหย่วเหวยได้ลี้ภัยไปอยู่ในดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ เขาได้ส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาของชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนการของเขาที่ต้องการเปลี่ยนแปลงจีนให้เป็นระบอบกษัตริย์ที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ

คังไหย่วเหวยก็เช่นเดียวกับชาวจีนแผ่นดินใหญ่คนอื่นๆ ที่ประหลาดใจ ที่เห็นชาวจีนโพ้นทะเลถูกกลืนไปกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ ทำให้ไม่ได้รับการศึกษาแบบจีนและไม่รู้ภาษาจีน การศึกษาแบบจีนนี้เอง ที่จะทำให้ชาวจีนยังคงความเป็นจีนอยู่ และเป็นกุญแจสำคัญในการเผยแพร่และปลูกฝังลัทธิของคังไหย่วเหวย คังไหย่วเหวยสนับสนุนให้มีการเรียน ๒ ภาษาในโรงเรียนจีนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยยอมรับภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นสื่อกลางของยุคสมัยใหม่ (Wasana Wongsurawat 2008 : 165) และสอนภาษาจีนกลางเพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมและแนวความคิดแบบจีน รวมถึงความเป็นชาตินิยมให้แก่เด็กจีน ซึ่งจะทำการถูกกลืนเป็นคนท้องถิ่น ตามประเทศที่อาศัยอยู่ลดลง

ในด้านของขุนยัตเซนที่อาศัยชนชั้นล่างเป็นกำลังสำคัญในการปฏิวัติ มากกว่าชนชั้นปัญญาชนที่ขุนยัตเซนมองว่าขายตัวเองให้กับราชสำนักแมนจูผ่านระบบการสอบเข้าเป็นขุนนาง ชนชั้นล่างที่ไม่ยอมรับการปกครองของชาวแมนจู ก็จะหนีออกนอกประเทศไปตั้งหลักเพื่อรอเวลากลับมา “ล้มราชวงศ์ชิง ฟืนฟูราชวงศ์หมิง” (反清復明) ขุนยัตเซนก็ถือเป็นชาวจีนโพ้นทะเลเช่นกัน จึงได้ผลักดันการศึกษาแผนใหม่ในสยาม ปรากฏว่าเมื่อสิ้นปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้เกิดมีโรงเรียนจีน ๔ แห่ง (เป็นโรงเรียนในมณฑลกรุงเทพฯ ๒ แห่ง) ห้องสมุดหนังสือจีน ๑ แห่ง และห้องแสดงปาฐกถา (lecture hall) ในสยาม (Wasana Wongsurawat 2008 : 165) โดยได้รับการสนับสนุนในด้านการเงินและความคิดจากคณะปฏิวัติ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นสื่อการเผยแพร่วิทยาศาสตร์และการเมืองเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีการชักชวนบุคคลจากสมาคมผู้ปกครองให้ช่วยเหลือการปฏิวัติทั้งด้านการเงิน ด้านอุปกรณ์ รวมถึงการเป็นอาสาสมัคร

จากการกระทำของทั้งสองกลุ่ม ทำให้ราชสำนักชิงเห็นความสำคัญของชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้มากขึ้น รวมถึงความรู้สึกเรื่องชาตินิยมของชาวจีนโพ้นทะเลก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ พร้อมๆ กับความสัมพันธ์กับประเทศแม่ ราชสำนักชิงจึงต้องดำเนินการ

หากการสนับสนุนจากชาวจีนโพ้นทะเล ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ราชสำนักได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติสัญชาติจีน โดยกำหนดว่า ลูกหลานของบิดาที่เป็นจีนจะมีสัญชาติจีน แม้ว่าจะอยู่นอกประเทศจีนก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประกาศว่า ชาวจีนไม่ว่าจะอยู่ที่ใดในโลก ก็ถือว่าอยู่ในความคุ้มครองของรัฐบาลจีน และยกเลิกข้อห้ามที่ไม่ให้ชาวจีนอพยพออกนอกประเทศ (ซึ่งไม่มีผลบังคับมานานแล้ว) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ นี้เป็นความพยายามส่วนหนึ่งซึ่งไม่เพียงเพื่อดึงดูดเทคโนโลยีและเงินทองของชาวจีนโพ้นทะเลผู้มีฐานะเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้ลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลได้กลับมายังประเทศแม่ เพื่อได้รับการศึกษาตามมาตรฐานของจีน แต่นโยบายนี้ดำเนินการไปได้ไม่นาน ก็เกิดการปฏิวัติเสียก่อน

หลังการปฏิวัติล้มราชวงศ์ชิงและก่อตั้งรัฐบาลสาธารณรัฐในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ รัฐบาลใหม่ของหยวนชื้อไช่ (袁世凱 Yuan shikai) และพรรคก๊กมินตั๋งก็ยิ่งให้ความสำคัญกับชาวจีนโพ้นทะเลเช่นเดิม รวมถึงด้านการศึกษาของชาวจีนโพ้นทะเลด้วย เพื่อให้ชาวจีนเหล่านี้สำนึกในความเป็นจีนของตนเอง ผูกพันกับประเทศแม่ และไม่ถูกกลืนกลายเป็นคนท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ เพราะรัฐบาลยังต้องการการสนับสนุนจากชาวจีนเหล่านี้ทั้งด้านการเงินและเทคโนโลยี รวมถึงเงินทุนสำหรับโครงการที่จะเปลี่ยนแปลงประเทศให้ทันสมัยด้วย ถ้าหากชาวจีนเหล่านี้ถูกกลืนไปกับท้องถิ่นที่อาศัยจนหมด พวกเขา ก็จะไม่มีความช่วยเหลือประเทศจีนที่จะก่อตั้งขึ้นใหม่อีกต่อไป ด้วยเหตุนี้ จึงมีโรงเรียนจีนอยู่ในสยามเป็นจำนวนมาก เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชาวจีนเอาไว้ นอกเหนือจากเหตุผลการตั้งโรงเรียนจีนเป็นแหล่งปลูกฝังลัทธิชาตินิยมจีนและเผยแพร่แนวคิดทางการเมือง

กำเนิดโรงเรียนจีนในสยาม

กมล จันทรสรว อธิบายไว้ในหนังสือ “อิทธิพลของชาวจีนโพ้นทะเล และบทบาทของคนจีนในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน” ถึงสาเหตุหนึ่งที่ชาวจีนพยายามรักษาความเป็นจีนของตน (นอกเหนือจากการเข้ามาเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมจากจีนที่ส่งผลให้คนจีนสำนึกในความเป็นคนจีนมากกว่าแต่ก่อน) ความว่า

คนจีนนั้นไม่ว่าจะมีการศึกษาหรือไม่เพียงใด แต่ความคิดในการที่จะไม่เป็นคนจีน หรือการที่ลูกหลานของตนทำเช่นนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่

ร้ายแรง เพราะพวกเขาคือผู้รับมรดกในประวัติศาสตร์ ธรรมเนียมประเพณี และสังคมที่สืบทอดมารุ่นต่อรุ่นมาเป็นเวลานานนับพันปี คนจีนจำนวนไม่น้อยที่ยังรู้สึกว่ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นวัฒนธรรมแบบจีน คือสิ่งที่ดีที่สุด คนที่อยู่นอกกรอบออกไปคือคนป่าเถื่อน แต่เหนือสิ่งอื่นใด ตามประเพณีจีน ชีวิตในปรโลกจะเป็นสุขหรือไม่ขึ้นอยู่กับการศึกษาเรื่องขงตระกูลเป็นสำคัญ ลูกหลานที่เป็นชายจะต้องเช่นสรวงป้ายวิญญาณ บูชาบรรพบุรุษเสมอ ถ้าหากลูกหลานเล็กเป็นจีน กลับกลายเป็นไทยหรือชาติอื่น ก็คงจะเลิกบวงสรวงวิญญาณโดยสิ้นเชิง

(กมล จันทรสโร ๒๕๐๖ : ๘๖-๘๗)

กมล จันทรสโร ยังได้กล่าวถึงสาเหตุที่โรงเรียนจีนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมและความรักชาติจีนได้อย่างดีไว้ด้วยว่า เป็นเพราะโรงเรียนสอนตามอย่างโรงเรียนในประเทศจีนทั้งหมด เสมือนว่าตั้งอยู่ในประเทศจีนเอง แม้ว่าจะตั้งอยู่ในดินแดนอื่นก็ตาม

ดร.วิลเลียม สกินเนอร์ ได้พบในประเทศไทยว่า จีนชั่วคนที่สี่ที่ถือว่าตัวเองเป็นจีนแท้ก็มีแต่พวกที่ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนจีนทั้งนั้น คนเหล่านี้ได้รับการสอนเป็นภาษาจีน โดยครูจีน เกี่ยวกับเรื่องของจีน โรงเรียนที่ตั้งอยู่ทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ล้วนแต่สอนประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของประเทศจีนทั้งนั้น ไม่ใช่ของประเทศที่ตนอาศัยอยู่ ส่วนครูจีนนั้น แม้พยายามเลี่ยงไม่สอนเรื่องการเมือง แต่ก็อดไม่ได้ที่จะสอนศิษย์ให้รักชาติจีน หนังสือเล่มหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันดีเมื่อเด็กเริ่มเข้าเรียน เริ่มต้นด้วยข้อความว่า ‘ข้าพเจ้าเป็นคนจีน ข้าพเจ้ารักประเทศของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าอยู่นานยาง’

(กมล จันทรสโร ๒๕๐๖ : ๑๑๓)

ดั่งที่ จี. วิลเลียม สกินเนอร์ ได้กล่าวไว้ว่า การให้การศึกษแบบใหม่ได้รับกำลังหนุนจากการขยายตัวของลัทธิชาตินิยม และศรัทธาอันแรงกล้าในการปฏิบัติ (สกินเนอร์ ๒๕๔๘ : ๑๗๑) โรงเรียนจีนจึงยังเป็นแหล่งอบรมลัทธิชาตินิยมจีนด้วย ซึ่ง

จะเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนรู้สึกตื่นตัวมีความสนใจในการศึกษา ปลูกฝังให้ลูกหลานรักประเทศจีน และสนใจในกิจการของประเทศจีนเป็นอันมากอีกด้วย

พุดติกรรมนี้ได้ก่อความวิตกกังวลให้กับรัฐบาลสยามเป็นอันมาก ดังที่ปรากฏในความตอนหนึ่งในพระราชบันทึก (Memorandum) ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ที่ทรงมีถึงพระยาภักดียานไมตรี หรือฟรานซิส บี แซयर (Francis B. Sayre) ลงวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ ความว่า

ปัญหาอีกประการหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่ามีสำคัญ ก็คือ ปัญหาชาวจีน ชาวจีนมีประโยชน์ในสยามอยู่มาก ในอดีตพวกเขาได้แต่งงานกับหญิงไทย และได้กลายเป็นพลเมืองสยามที่ดีเยี่ยม แต่นับเนื่องที่ได้เกิดปฏิวัติจีนขึ้น ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ขณะนี้ชาวจีนได้นำภรรยามาจากเมืองจีน และมีเจตนาที่จะเป็นจีนต่อไป พวกเขาได้สร้างโรงเรียนเพื่อสอนภาษาจีนแต่เพียงอย่างเดียว สภาพความยุ่งยากที่เกิดขึ้นนี้ เราจะสูญเสียแหล่งที่มาของพลเมืองที่ดีและขยันไป พร้อมกันนี้ ความคิดใหม่จากจีนแทรกแซงเข้ามาก็เป็นภัยที่ซ่อนตัวอยู่

(เออิจิ มูราชิม่า ๒๕๓๙ : ๑๗)

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๕๒-๒๔๕๔ สยามคมถงเหมิงในกรุงเทพฯ ได้ตั้ง “สมาคมการศึกษา” ขึ้นหลายสมาคม (ปรารภนา โทเมง ๒๕๓๓ : ๑๔๖) มีการตั้งโรงเรียนกั๋วเหวินในย่านสามเสน (เชียงทอง ๒๕๔๖ : ๕) รวมถึงห้องสมุดและห้องแสดงปาฐกถา แต่ที่สำคัญที่สุดคือโรงเรียนฮั่วเอียะ ซึ่งก่อตั้งโดยสมาคมจงหัว ภายใต้การสนับสนุนของสมาคมถงเหมิง ถือว่าเป็นโรงเรียนจีนที่มีการสอนแบบสมัยใหม่โรงเรียนแรกในสยาม ก่อตั้งขึ้นในปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ที่ตรอกกัปตันบุช ถนนเจริญกรุง โดยมีจุดประสงค์เพื่อใช้โรงเรียนดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ลัทธิไตรราชาฎรให้กับหมู่ลูกหลานชาวจีนในกรุงเทพฯ ลักษณะการจัดการเรียนการสอนดำเนินการตามอย่างโรงเรียนสมัยใหม่ในประเทศจีน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ก็คือนักปฏิวัติจากประเทศจีนที่สมาคมถงเหมิงเป็นผู้จัดหามานั่นเอง โดยเป็นชาวเสฉวน ๑ คน ชาวกวางตุ้ง ๑ คน ชาวไหหลำ ๑ คน มีการอบรมปลูกฝังคำสอนของลัทธิไตรราชาฎรให้แก่ นักเรียนชาวจีนด้วย

โรงเรียนดำเนินการถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๔ เท่านั้น ก็ล้มเลิกกิจการไป เนื่องจากครูผู้สอนต้องเดินทางไปมาในจังหวัดต่างๆ อยู่เสมอ ทำให้ไม่มีเวลา ประกอบกับสนใจงานด้านปฏิวัติมากกว่าการศึกษา ต่อมา เมื่อการปฏิวัติในเมืองจีนประสบความสำเร็จ ครูสอนใหญ่เดินทางกลับประเทศเพื่อรับตำแหน่งทางการเมือง โรงเรียนจึงล้มเลิกไปในที่สุด อย่างไรก็ตาม การก่อตั้งโรงเรียนของสมาคมถงเหมิง ได้ถือเป็นการบุกเบิกการศึกษาสมัยใหม่ของชาวจีนในสยาม และทำให้ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในสยามเริ่มต้นตัวที่จะจัดตั้งโรงเรียนของชุมชนชาวจีนขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนจีนอีกประเภทหนึ่ง คือ โรงเรียนจีนสอนศาสนาคริสต์ โรงเรียนเหล่านี้ มักตั้งโดยมิชชันนารีชาวยุโรปผู้เผยแพร่ศาสนาคริสต์ ซึ่งนอกจากจะมีการสอนภาษาจีนแล้ว ยังมีการสอนคำสอนทางศาสนาภายในโรงเรียนอีกด้วย

การเรียนการสอนของโรงเรียนจีนในสยาม

แม้ว่าจะมีโรงเรียนที่เปิดให้การศึกษาแบบสมัยใหม่แก่ชาวจีน แทนที่การศึกษาแบบเก่า รวมถึงมีหลักฐานจากหนังสือที่ระลึกครบรอบโรงเรียนจีนต่างๆ ที่พยายามชี้ให้เห็นว่ามีการพัฒนาการศึกษาภายในโรงเรียน แต่ในทางกลับกัน จี. วิลเลียม สกินเนอร์ กลับได้กล่าวถึงมาตรฐานของโรงเรียนจีนในสยามในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ว่ายังมีมาตรฐานต่ำ “โรงเรียนจีนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งมีอยู่เพียงไม่กี่แห่งนั้น ดีกว่าโรงเรียนประถมปลายในประเทศจีนแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้นเอง ขณะเดียวกันโรงเรียนจีนชั้นประถมตอนปลายในประเทศสยาม ก็เทียบเท่ากับโรงเรียนประถมต้นชั้นดีในประเทศบ้านเกิดเมืองนอนของตนเท่านั้น” (สกินเนอร์ ๒๕๔๘ : ๒๓๕)

จากข้อความข้างต้นนี้ จึงเป็นไปได้ว่า โรงเรียนจีนในสยามมีจุดประสงค์ในการปลูกฝังความเป็นชาตินิยมจีน และสอนลัทธิการเมืองให้แก่ลูกหลาน มากกว่าที่จะมุ่งให้ความรู้จริงๆ

จากการศึกษาตารางสอนของโรงเรียนจีนต่างๆ ในมณฑลกรุงเทพฯ พบว่าแต่ละโรงเรียนมีหลักสูตรการเรียนการสอนแตกต่างกัน แต่ทุกแห่งมีจุดร่วมที่เหมือนกัน คือ มีการสอนภาษาจีน และแทรกการสอนวิชาบังคับตามพระราชบัญญัติฯ มาตรา ๑๔ วันละ ๒ ชั่วโมง ตามที่ราชการบังคับ ดังที่ วิวัฒน์ รุ่งวรรณวงศ์ (ม.ป.ป. : ๓) ได้กล่าวไว้ในประวัติของโรงเรียนป้วยเองว่า “ด้านบริหารการเรียน การสอน และ

แบบเรียน ฯลฯ ได้ใช้ตำราและแบบอย่างจากจีนทั้งสิ้น และได้แทรกชั่วโมงสอนภาษาไทยสัปดาห์ละหลายชั่วโมง”

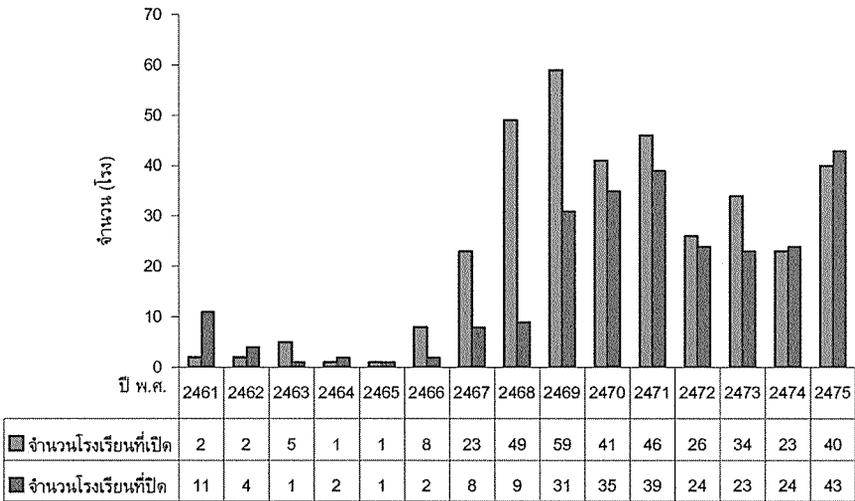
ส่วนวิชาอื่นๆ เช่น วาดเขียน เพาะปลูก การรักษาตัว จรรยา วิทยาศาสตร์ เลข ภูมิศาสตร์ ฯลฯ ขึ้นอยู่กับแต่ละโรงเรียนว่าจะเลือกสอนวิชาใดหรือไม่ และสอนเป็นภาษาจีนเช่นกัน

ความนิยมของชาวจีนในสยามที่มีต่อโรงเรียนจีน

ความพยายามในการรักษาอัตลักษณ์ของชาวจีน ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของตน ได้สะท้อนให้เห็นได้จากเมื่อครั้งที่ ฐโวกัดัก ราชทูตจีนประจำกรุงปารีสในขณะนั้น เข้ามาเยี่ยมเยียนชุมชนชาวจีนในกรุงเทพฯ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้มีคณบดีตั้งคำถามกับฐโวกัดักว่าทำอะไรจึงจะไม่ให้ลูกหลานจีนซึ่งอยู่ในสยามลืมชาติจีน ฐโวกัดักตอบว่า การที่จะไม่ให้ลูกหลานจีนลืมชาติ ก็ควรตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีน (เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์ ๒๕๔๗ : ๙๙)

ด้วยเหตุนี้เอง โรงเรียนจีนในสยามจึงได้รับความนิยมมาก เห็นได้จากที่สมาคมชาวจีนในแต่ละกลุ่มภาษาพยายามจัดตั้งโรงเรียนของตนเองขึ้น ได้แก่ สโมสรจีนแคะกรุงเทพฯ จัดตั้งโรงเรียนจีนเต๊กซันในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ สมาคมกวางตุ้งของชาวกวางตุ้ง จัดตั้งโรงเรียนเหม่งตักซันในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ สโมสรจีนฮกเกี้ยน จัดตั้งโรงเรียนป้วยหงวนซันในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ สมาคมกวางสี ยังได้จัดตั้งโรงเรียนคุดัก ซึ่งเป็นโรงเรียนสตรีแห่งแรกของชาวจีนซันในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ผู้นำและพ่อค้าชาวจีนแต้จิ๋ว จัดตั้งโรงเรียนป้วยเองซันในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ และสมาคมจีนไหหลำ จัดตั้งโรงเรียนยกหมิ่นซันในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ นอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนจีนที่ไม่ได้จัดตั้งโดยสมาคมภาษาอีกเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากจำนวนโรงเรียนที่ปรากฏในแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิแท่งแสดงจำนวนโรงเรียนจีนสามัญศึกษา^๒
ที่แจ้งความจำนงขอตั้งขึ้นและขอเลิกโรงเรียน ในมณฑลกรุงเทพฯ
ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๑-๒๔๗๕

นอกจากนี้ การขยายสถานที่อันมีสาเหตุเนื่องมาจากนักเรียนที่เพิ่มขึ้นก็สามารถสื่อถึงความนิยมโรงเรียนจีนได้เช่นกัน เช่น ในกรณีโรงเรียนจีนตึก ของสโมสรจีนแคะกรุงเทพฯ ได้ขยายห้องเรียนเพิ่มขึ้นเนื่องจากนักเรียนมีมากขึ้น เป็นหอพักหนึ่งตึก และห้องเรียน ๖ ห้อง ข้างล่างเป็นห้องประชุมในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ (สมาคมฮากกาแห่งประเทศไทย ม.ป.ป. : ๕)

^๒ โรงเรียนจีนสามัญศึกษา คือโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนอย่างโรงเรียนทั่วไป แต่แตกต่างกับโรงเรียนอื่นตรงที่มีการสอนภาษาจีนเป็นหลัก ไม่ใช่เป็นเพียงแค่แผนกใดแผนกหนึ่งในโรงเรียน แตกต่างกับโรงเรียนจีนวิสามัญศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนที่สอนเฉพาะเจาะจงวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือมากกว่าหนึ่งวิชา (ถ้าเทียบกับโรงเรียนปัจจุบันจะมีความใกล้เคียงกับโรงเรียนสอนพิเศษ) มักเป็นโรงเรียนสอนภาษา ทั้งสอนภาษาจีน หรือสอนภาษาไทย หรือภาษาอังกฤษให้กับชาวจีน โดยมุ่งให้การศึกษแก่ผู้ใหญ่ที่อยู่ในเกณฑ์อายุพ้นเขตการเรียนสามัญศึกษาแล้ว

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๑ (๒๕๕๒) ฉบับที่ ๒ ๑๔๙

ตามจังหวัดอื่นๆ ในมณฑลกรุงเทพฯ นอกเหนือจากจังหวัดพระนคร ที่มีคนจีนอาศัยอยู่ ก็มีความต้องการอยากให้ลูกหลานของตนได้เรียนภาษาจีนเช่นกัน ดังจดหมายที่นครบาลจังหวัดสมุทรปราการ ได้เสนอต่อเสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ ความว่า

ด้วยได้รับรายงานของรองอำมาตย์ตรี ขุนครุกิจพิจารณ์ ศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ว่า นายกิมกี, นายจ๊วย (ชาติจีน) บ้านตำบลบางเมืองอำเภอสมุทร จังหวัดสมุทรปราการ ได้ยื่นเรื่องว่า ในตำบลนี้ ยังไม่มีโรงเรียนสอนภาษาจีน มีพวกจีนโดยมากมีความประสงค์จะให้บุตรและหลานได้เล่าเรียนภาษาจีนบ้าง จึงขออนุญาตตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีนขึ้นที่ตำบลบางเมืองโรงหนึ่ง

(หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ.๕๕.๑/๑๓๖๘ ๒๔๖๘-๒๔๖๙)

โรงเรียนจีนสอนศาสนาคริสต์ก็ได้รับความนิยมอย่างมากเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากจำนวนนักเรียนในโรงเรียนบวญกุย โรงเรียนจีนคาทอลิกที่ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ นับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๔๖๒ โรงเรียนบวญกุยมีจำนวนนักเรียนจีน ๔๐ คน ต้นปี พ.ศ. ๒๔๖๗ มีนักเรียนจีน ๗๓ คน ต้นปี พ.ศ. ๒๔๖๘ มีนักเรียนจีน ๘๗ คน ต้นปี พ.ศ. ๒๔๖๙ มีนักเรียนจีน ๑๑๑ คน ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ นี้เอง โรงเรียนบวญกุยได้ขยายสถานที่ เพื่อรองรับจำนวนนักเรียนแผนกหญิงที่เพิ่มขึ้น (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ.๕๕.๑/๑๓๗๘ ๒๔๖๙)

แม้ว่าในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๒-๒๔๗๔ จำนวนโรงเรียนจีนที่ขอตั้งขึ้นจะลดลง อันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำทั่วโลกอันเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ ๑ รวมถึงความพยายามในการปราบปรามคนจีนหัวการเมืองทั้งฝ่ายพรรคก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลสยาม (ซึ่งส่งผลให้โรงเรียนจีนปิดตัวลงเป็นจำนวนมากเช่นกัน) แต่ในทางกลับกันกลับปรากฏหลักฐานว่า ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๐-๒๔๗๕ โรงเรียนจีนแต่ละโรงก็ยังได้รับการตอบสนองอย่างดีจากชุมชนชาวจีน และจำนวนนักเรียนในโรงเรียนหลายแห่งก็ยังคงมีจำนวนเพิ่มขึ้น

กรณีหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความนิยมของโรงเรียนจีน คือ เมื่อโรงเรียนซิงมิงซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ประสบปัญหาหารายได้ไม่พอกับรายจ่าย จนต้องประกาศขอเงินบริจาคจากชาวจีน ซึ่งก็ได้การตอบรับอย่างท่วมท้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ทางโรงเรียนจัดงานเนื่องในวาระครบรอบ ๔ ปีเพื่อหารายได้ ในวันงาน คุณเหี้ยวกวงเอี่ยมเดินขึ้นไปบนเวทีท่ามกลางเสียงปรบมือของผู้ร่วมงาน ประกาศแก่ทุกคนว่าท่านขอบริจาคเงิน ๓,๐๐๐ บาทให้กับโรงเรียน เมื่อได้ยินดังนั้น ผู้มาร่วมงานต่างก็ช่วยกันบริจาคสมทบ รายชื่อผู้บริจาคแต่ละคนถูกจดลงบนแถบกระดาษสีแดง แล้วเอาขึ้นไปติดบนเวที เพียงครู่เดียว บนเวทีก็มีกระดาษสีแดงติดเรียงกันมากถึงสิบกว่ายี่สิบใบทีเดียว

(อัมพร เอี่ยมสุรีย์ ๒๕๔๘ : ๙๘)

พฤติกรรมทางการเมืองของโรงเรียนจีน

ในช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และต่อเนื่องไปจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โรงเรียนจีนเหล่านี้ได้ดำเนินการอบรมสั่งสอนนักเรียนจีนเหมือนกับเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในประเทศจีนเอง ทั้งนี้ เพราะได้มีการนำความคิดเรื่องชาตินิยมจีนของ ดร.ซุนยัตเซน มาเผยแพร่และโฆษณาในโรงเรียนจีนมากขึ้น อาจจะได้กล่าวได้ว่า การดำเนินงานของโรงเรียนจีนในระบุนั้นเป็นไปเพื่อเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม เพื่อผลประโยชน์ของคนจีนโดยเฉพาะ ในการรักษาความเป็นจีนของตนเองเอาไว้

จากพฤติกรรมต่างๆ ของโรงเรียนจีน ทำให้ฝ่ายสยามเกิดความกลัวและความระแวง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนอกจากจะตอบโต้ชาวจีนอย่างรุนแรงและกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมในหมู่คนไทยผ่านข้อเขียนต่างๆ ของพระองค์แล้ว พระองค์ยังได้วางนโยบายการควบคุมโรงเรียนจีน ด้วยพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๖๑ โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อบังคับให้ภายในโรงเรียนจีนมีการสอนภาษาไทยและ “ให้ได้ศึกษาหน้าที่ของพลเมืองที่ดี ปูปลูกความจงรักภักดีในกรุงสยามแลความรู้แห่งภูมิประเทศ รวมทั้งพงศาวดารตำนานเมืองแลภูมิศาสตร์ด้วยเป็นอย่างดี

น้อย^{๓๓} (ราชกิจจานุเบกษา ๒๔๖๑ : ๑๑๖-๑๑๗) นอกเหนือจากการสอนภาษาจีนและวิชาอื่นๆ ที่ทางโรงเรียนสอนเป็นภาษาจีนทั้งหมด การบังคับให้มีการสอนภาษาไทยและปลูกฝังให้มีความจงรักภักดีต่อชาตินั้นแสดงให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลไทยที่จะให้ชาวจีนถูกกลืนเป็นพลเมืองของสยามเช่นเดียวกับชาวจีนรุ่นก่อนๆ ถือได้ว่าเป็นนโยบายการสร้างความผสมกลมกลืน^{๓๔} ในโรงเรียนจีน

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ยังได้ระบุไว้ว่า ครูที่สอนในโรงเรียนราษฎร์ได้มีข้อกำหนดที่จะต้องมีความรู้ทางด้านภาษาไทยพอสมควรจึงจะสอนได้ และมีข้อกำหนดคุณวุฒิของครูใหญ่ว่าต้องสำเร็จประกาศนียบัตรประโยคครูมูลหรือประกาศนียบัตรมัธยมปีที่ ๖ หรือเทียบเท่าและจะต้องมีความรู้ทางด้านภาษาไทยเป็นอย่างดี สามารถอ่านพูดเขียนได้คล่อง มาตราการนี้แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลสยามต้องการผู้ที่สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างดี เพื่อนำไปสอนนักเรียนในโรงเรียนได้อย่างแท้จริง แต่ก็สร้างความลำบากให้กับโรงเรียนจีนด้วยเช่นกัน เพราะครูที่สอนในโรงเรียนจีนส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่มาจากประเทศจีน ไม่มีความรู้ภาษาไทยเลย และทำให้การตั้งโรงเรียนจีนเป็นไปได้ยากมากขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลสยาม

ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้โรงเรียนจีนหลายแห่งฝ่าฝืนพระราชบัญญัติอยู่เสมอ โดยเฉพาะการแอบเปิดโรงเรียน โดยไม่แจ้งกระทรวงธรรมการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากไม่ต้องการสอนภาษาไทยภายในโรงเรียน อีกทั้งครูจีนก็ไม่ต้องการเรียนภาษาไทยเช่นกัน นอกจากนี้ ทางโรงเรียนจีนยังต้องการสอนลัทธิชาตินิยมด้วย ทำให้รัฐบาลสยามเกิดความไม่ไว้วางใจมากขึ้น

ในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ ๖ โรงเรียนจีนในไทยมีบทบาทเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ลัทธิทางการเมืองอย่างเด่นชัดมากขึ้น โดยเฉพาะลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังเช่น ในเดือน

^{๓๓} มาตรานี้มีผลบังคับเฉพาะโรงเรียนสามัญศึกษาเท่านั้น

^{๓๔} ณรงค์ พวงพิศ ได้กล่าวถึง ความหมายของคำว่า “ความผสมกลมกลืน” (assimilation) ว่าหมายถึงการยินยอมให้หรือการกระทำให้ประชาชนจากกลุ่มหนึ่งหรือในสังคมหนึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของอีกสังคมหนึ่งหรือรัฐหนึ่ง เช่น ถ้าคนไทยต้องการสร้างความผสมกลมกลืนในหมู่คนจีน ก็ต้องพยายามให้คนจีนค่อยๆ คลายความเป็นจีนลง และกลับมาเป็นไทยมากขึ้น โดยพยายามดึงชาวจีนให้เข้ามาดำรงชีวิตตามแบบฉบับของสังคมไทยให้ได้ จนคนจีนถูกผสมกลมกลืนให้เป็นคนไทยไป ในที่สุด

กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการโรงเรียนบ่วยเองขึ้น แต่กรรมการส่วนใหญ่ปฏิเสธที่จะเป็นกรรมการ* สภาพปัญหาเรื่องโรงเรียนไม่มีคณะกรรมการบริหารดังกล่าว ทำให้ปัญหาชนคนหนุ่มกลุ่มหนึ่งอาสาเข้ามาจัดการแก้ไข ด้วยการตั้งคณะกรรมการบริหารขึ้นมาทำกิจกรรมให้แก่โรงเรียนบ่วยเอง โดยมีเฮงโบ้วไชยเป็นประธานในที่ประชุม นายเฮงโบ้วไชยนี้เป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์สังกัดฝ่ายคอมมิวนิสต์ในพรรคก๊กมินตั๋ง (เออิจิ มูราชิม่า ๒๕๓๙ : ๗๖)

นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า นักเรียนโรงเรียนบ่วยเองจำนวนหนึ่งได้เข้าทำลายสินค้าญี่ปุ่น ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ทำให้ทางการต้องมีคำสั่งยุติการเคลื่อนไหวดังกล่าว (เออิจิ มูราชิม่า ๒๕๓๙ : ๓) การที่ได้แก่นักเรียนจีนที่ก่อความรุนแรงเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการส่งสอนลัทธิชาตินิยมจีนในโรงเรียน

ต่อมา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากการสอนลัทธิชาตินิยมและการเมืองจีนในโรงเรียนรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๗๐ เดิมที ในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้ระบุถึงอำนาจการสั่งปิดโรงเรียนของเสนาบดีกระทรวงธรรมการ โดยแยกเป็นกรณีต่างๆ ไว้ในมาตรา ๒๕ จำนวน ๖ อนุมาตรา^๖ พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๗๐ จึงได้แทรกบทบัญญัติต่อจากมาตรา ๒๕ (๕) ของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๖๑ โดยระบุไว้ว่า

* โดยปกติแล้ว คณะกรรมการโรงเรียนจะต้องเป็นผู้มอบเงินทุนสนับสนุนให้แก่โรงเรียน ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่า กรรมการเดิมไม่มีความพร้อมที่จะมอบเงินสนับสนุนโรงเรียนต่อ จึงได้ปฏิเสธ

^๖ อนุมาตราทั้ง ๖ ได้แก่ ๑. โรงเรียนที่ตั้งอยู่หรือเปิดใหม่อย่างไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติ ๒. โรงเรียนที่เปลี่ยนตัวผู้จัดการโรงเรียน ครูใหญ่ และย้ายสถานที่โรงเรียนอย่างไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติ ๓. คุณสมบัติของผู้จัดการโรงเรียนและครูใหญ่ไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติ ๔. สถานที่ตั้งโรงเรียนไม่ถูกสุจริตและ ไม่ยอมย้ายสถานที่ตั้งโรงเรียนตามคำสั่ง ๕. ผู้จัดการโรงเรียนและครูใหญ่ไม่จัดการให้มีการสอนภาษาไทย ความรักและความรู้เกี่ยวกับประเทศสยามภายในโรงเรียน รวมถึงมีการใช้หนังสือต้องห้าม และไม่ปฏิบัติตามคำตักเตือนภายในเวลา ๑ เดือน ๖. ผู้จัดการโรงเรียนรับคนมาเป็นครูโดยไม่แจ้งต่อกระทรวงธรรมการ หรือเพิกเฉยต่อคำสั่งศาลในการเพิกถอนครูออกจากโรงเรียน

๕ ก. ถ้าปรากฏว่ามีการสอนภาษาเตรียมจะสอนลัทธิภาษาแบบแผนทางการเมือง ภาษาเศรษฐกิจในโรงเรียนใด ด้วยเจตนาคุณค่าถนัดว่าจะให้เกิดความเกลียดชังภาษาดูหมิ่นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอภิปู่บรมราชูปถัมภ์ราชการแผ่นดินกิติ ภาษจะทำให้มีการเปลี่ยนในรัฐบาลภาษาพระราชกำหนดกฎหมายด้วยใช้กำลังบังคับภาษากระทำร้ายกิติ ภาษจะทำให้คนทั้งหลายเกิดความไม่พอใจและกระด้างกระเดื่องถึงอาจเกิดเหตุร้ายในแผ่นดินของท่านได้กิติ ภาษจะกวนให้เกิดขึ้นซึ่งความเกลียดชังระหว่างคนต่างชั้นกันกิติ ภาษจะยุยงให้คนทั้งหลายกระทำการล่วงละเมิดต่อพระราชกำหนดกฎหมายกิติ

ให้ใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้นับตั้งแต่วันที่ได้ออกประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

(ราชกิจจานุเบกษา ๒๔๗๐ : ๑๗๖-๑๗๗)

จะเห็นได้ว่า การออกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๖๑ ของรัชกาลที่ ๖ ซึ่งเข้มงวดกับคุณสมบัติของครูจีน โดยเฉพาะเรื่องความรู้ภาษาไทย และการบังคับให้โรงเรียนจีนมีการสอนภาษาไทยและวิชาบังคับตามมาตรา ๑๔ ที่ต้องปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่ดีและมีความจงรักภักดีต่อสยามให้แก่นักเรียนจีนด้วย แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการใช้ลัทธิชาตินิยมไทยในโรงเรียนจีนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงในสมัยรัชกาลที่ ๗ ความเข้มข้นในเรื่องลัทธิชาตินิยมไทยลดลง และทรงตระหนักดีว่า การตั้งข้อรังเกียจเด็ดขันธ์ชาวจีนดังเช่นในสมัยรัชกาลที่ ๖ นั้นไม่ก่อให้เกิดผลดีแต่ประการใด (ภูวดล ทรงประเสริฐ ๒๕๑๙ : ๑๕) จึงทรงดำเนินนโยบายที่ผ่อนปรนมากขึ้น และหันไปมุ่งเน้นการแก้ปัญหาลัทธิการเมืองแทน ดังจะเห็นได้จากการออกพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๗๐ ฉบับนี้

โรงเรียนจีนในสมัยรัชกาลที่ ๗ นั้น จำแนกได้ ๓ ประเภท คือ โรงเรียนที่มุ่งจะสอนวิชาความรู้แก่นักเรียนจริงๆ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง โรงเรียนที่สนับสนุนลัทธิไตรราษฎร์ของพรรคก๊กมินตั๋ง และโรงเรียนที่สนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ (ณรงค์ พ่วงพิศ ๒๕๑๔

๑๕๔ วิทยวรรณ จารุทวี

: ๔๔) แต่โรงเรียนจีนส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับลัทธิการเมือง ขอบยกตัวอย่างที่น่าสนใจ ดังนี้

๑. โรงเรียนฝ้ายก๊กมินตั๋ง

๑.๑ โรงเรียนฮั่วเคี้ยววงฮักและโรงเรียนป้วยเอง

โรงเรียนฮั่วเคี้ยววงฮักและโรงเรียนป้วยเองได้แจกจ่ายหนังสือพิมพ์ฉบับพิเศษแก่นักเรียน ซึ่งได้ตีพิมพ์บทความที่ระลึกเนื่องในวันซึ่งจับเจ็ยหรือวันที่ ๑๐ ตุลาคม ซึ่งเป็นวันที่ระลึกครบรอบวันปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศจีน จากราชาธิปไตยเป็นสาธารณรัฐหลายบทความ บทความของโรงเรียนฮั่วเคี้ยววงฮักซึ่งไม่ทราบผู้เขียน จำนวน ๒๓ บทความ และบทความของโรงเรียนป้วยเองที่เขียนโดยนักเรียนในระดับชั้นประถมปีที่ ๒ ถึงระดับชั้นประถมปีที่ ๔ และในระดับชั้นมัธยมปีที่ ๑ ถึงระดับชั้นมัธยมปีที่ ๒ รวม ๑๘ บทความ บทความของทั้ง ๒ โรงเรียนได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมการเมืองในประเทศจีน โดยเฉพาะในกรณีของโรงเรียนป้วยเอง ที่แสดงให้เห็นชัดว่า การสอนลัทธิชาตินิยมการเมืองในโรงเรียน ส่งผลให้นักเรียนรักและผูกพันกับประเทศจีนรวมถึงสำนึกในความเป็นจีนอย่างรุนแรง เห็น

รูปโรงเรียนเผยอิงหรือป้วยเองในอดีต

รูปโรงเรียนเผยอิงหรือป้วยเองในปัจจุบัน

ได้จากลักษณะบทความของนักเรียนเหล่านี้ จะต่อต้านการปกครองของราชวงศ์ชิง ต่อต้านการปกครองของเหล่าขุนศึก ต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม ยกย่องขุนยัดเซน และปลุกเร้าให้ผู้อ่านกระทำตามอุดมการณ์ของขุนยัดเซนจนเป็นผลสำเร็จ

ลักษณะบทความของนักเรียนเหล่านี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการณ์ของประเทศจีนในช่วงก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๐ เนื่องจากประเทศจีนในช่วงเวลานั้นปกครองโดยขุนศึกที่แตกแยกออกเป็นหลายฝ่าย กุมอำนาจในอิทธิพลของตนเอง และทำสงครามกลางเมืองแย่งชิงอำนาจกัน ส่งผลเสียต่อประเทศชาติเป็นอันมาก นอกจากนี้ ประเทศจีนยังถูกชาติตะวันตกรวมทั้งญี่ปุ่นตักตวงผลประโยชน์ต่างๆ ผ่านสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมจำนวนมาก ทำให้ชาวจีนรู้สึกเจ็บแค้นเป็นอย่างยิ่ง

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างบทความของนายลี่ซ่งจือ นักเรียนชั้นมัธยม ๑ โรงเรียนปัวเองได้เขียนเอาไว้ ซึ่งหลวงอำมรวจินพากย์ได้แปลไว้ว่า

พุทธโธ่ วันชัยมงคลของประเทศเปนครุฑที่อวยพรนั้น แผ่นดิน
แข็งเฉียวเปินที่ได้ล้มเสียแล้ว แต่ที่ราชธาธิปัตย์^๗ ได้กคชี่นั้่นยังไม้หมดไป
อำนาจของพวกทหารอันมีสัญญา^๘ นั้นยังไม้ได้กำจัดเสีย อย่งไรจึงจะ
มีความหวังได้ว่า การเกิดเหม็งจะได้สำเร็จประโยชน์ขึ้น ข้าพเจ้ายังเปน
ที่พอใจขอให้พวกเกิดเหม็งทั้งหลายไม้ลืมวันสำคัญวันนี้ ท่านทั้งหลาย
ลุกขึ้นมาต่อสู้โดยมานะอันองอาจเอาชีวิตเปนเครื่องเส้น คิดให้เปน
ที่ตกลงถึงที่สุด รวบรวมความองอาจอันสง่าของเกิดเหม็งทำลายหลัก
ปกครองอันจำเปน และที่ได้ลูกลามแตะเล็มกับได้ทำสงครามกันกับ
พวกเรานั้นเสียให้หมดทั้งสิ้น จึงจะได้มีสักเวลาหนึ่ง เปนวันที่ได้รับความสุข
สบายนั้น

(หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ.๕๔.๑/๑๓๙๐ ๒๔๗๐)

บทความเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนในโรงเรียนจีนที่มีแนวความคิดแบบชาตินิยมจีนมีอิทธิพลต่อนักเรียนจีนเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้แม้ว่านักเรียนจีน

^๗ ในที่นี้หมายถึง ลัทธิจักรวรรดินิยม (帝國主義)

^๘ ในที่นี้หมายถึง คักคินา (封建)

๑๕๖ วิพรรณ จารุทวี

เหล่านี้จะเกิดและเติบโตในสยาม แต่ก็ยังมีความผูกพันกับประเทศจีนเป็นอย่างมาก และมีอารมณืรักชาติอย่างร้อนแรง

๑.๒ โรงเรียนป้วยฮั่ว

โรงเรียนป้วยฮั่วได้นำใบปลิวประกาศรับสมัครนักเรียนรวม ๓,๐๐๐ ฉบับไปขอรับอนุญาตประทับตราจากตำรวจ เพื่อแจกแก่ประชาชนทั่วไป เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ตรวจดูใบปลิวดังกล่าว พบว่า ทางโรงเรียนต้องการจะสอนลัทธิไตรราษฎร์ ซึ่งทางตำรวจเห็นว่าไม่ควรนำมาใช้สั่งสอนนักเรียน จึงไม่ประทับตราอนุญาตให้ และแจ้งให้ทางกระทรวงธรรมการทราบ

๑.๓ โรงเรียนตงฮั่วกงฮัก

โรงเรียนตงฮั่วกงฮักได้ขอตั้งโรงเรียนขึ้นเมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ โดยในบัญชีรายชื่อหนังสือที่สอนนั้น หนึ่งในหนังสือที่ใช้สอนคือหนังสือชามั้น ซึ่งหมายความว่ามีการสอนลัทธิไตรราษฎร์ในโรงเรียนด้วย หลวงอำนาจเงินพากย์ผู้มีความรู้ภาษาจีนได้ตรวจดูหนังสือดังกล่าว และลงความเห็นไว้ว่า เป็นหนังสือที่ไม่เหมาะสมจะนำมาใช้สอนนักเรียนในสยาม

ในความเป็นจริงแล้ว หนังสือที่สอนลัทธิไตรราษฎร์นั้น เป็นหนังสือเรียนที่เคยปรากฏว่าใช้ในโรงเรียนจีนโรงเรียนอื่นมาก่อนแล้ว และไม่ได้มีการสั่งห้ามแต่ประการใด จนเมื่อมีความเห็นจากหลวงอำนาจเงินพากย์ว่าไม่ควรนำมาสอนนักเรียน เจ้าหน้าที่จึงได้ลงความเห็นว่าจะสั่งห้ามไม่ให้ใช้หนังสือ “ชามั้น” เป็นแบบเรียนอีกต่อไป แต่เจ้าหน้าที่บางคนก็ไม่เห็นด้วย ดังที่ได้ลงความเห็นไว้ว่า

เมื่อข้าพเจ้าไปเยี่ยมโรงเรียนจีนที่มณฑลนครราชสีมา ได้รับคำบอกเล่าจากครูใหญ่โรงเรียนจีนโรงเรียนหนึ่งว่า หนังสือชามั้นฉบับหนึ่งเป็นหนังสือในหลักสูตรของเขา และใช้กับทุกโรงเรียนตลอดพระราชอาณาเขตสยาม ฉะนั้นถ้าเราห้าม และถ้าโรงเรียนขึ้นคือใช้ เราก็เสียเหลี่ยม เพราะเราลงโทษอะไรเขาไม่ได้ เห็นควรเอาไว้ดำริเมื่อเวลาจะแก้ไขพระราชบัญญัติดีกว่า

(หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ.๕๔.๑/๑๔๒๑ ๒๔๗๑-๒๔๗๒)

สุดท้ายนั้น โรงเรียนดงอึ้งวงฮักจึงได้จัดตั้งขึ้นตามปกติ และไม่มีกำหนัปรามการใช้หนังสือชาวมินแต่อย่างใด ซึ่งเท่ากับว่า รัฐบาลผ่อนปรนให้ใช้หนังสือสอนลัทธิไตรราษฎร์ภายในโรงเรียนได้

หนังสือเล่มที่กล่าวถึงนี้ เป็นหนังสือสอนเรื่องลัทธิไตรราษฎร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เล่มที่ ๑ แต่ละหน้าจะประกอบด้วยประโยคสั้นๆ ๑ ประโยค และมีภาพวาดประกอบ เนื้อหาโดยรวมจะกล่าวถึงลัทธิไตรราษฎร์ ความรักชาติ การต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม การเข้ามาครอบงำรายได้ของชาวต่างชาติในประเทศจีน ดังตัวอย่างต่อไปนี้^๔

四	三民主義	三色國旗表揚三民主義。
(๔.)	สามีนจฺหี	ธงชาติสามสียกย่องลัทธิไตรราษฎร์)
五	民生	人人都要作工，大家都有飯吃。
(๕.)	หลักประชาชีพ	ทุกคนล้วนต้องทำงาน ทุกคนล้วนมีข้าวกิน)
六	民權	人人享受公權，個個擔負責任。
(๖.)	หลักประชาธิปไตย	ทุกคนมีสิทธิอำนาจทางการเมือง ทุกคนต้องรับผิดชอบ)
七	民族	不侵略別國，也不受別國侵略。
(๗.)	หลักประชาชาติ	ไม่รุกรานประเทศอื่น และไม่ยอมให้ประเทศอื่นรุกราน)
八	大欺小	大人不可欺侮小人，大國不可欺侮小國。
(๘.)	ใหญ่รังแกเล็ก	ผู้ใหญ่รังแกเด็กไม่ได้ ประเทศใหญ่รังแกประเทศเล็กไม่ได้)
九	齊心	小孩子合起來，打敗大孩子。
小國合起來，打敗大國。
(๙.)	น้ำหนึ่งใจเดียว	เด็กเล็กร่วมมือกันลุกขึ้นมาเอาชนะเด็กโต
ประเทศเล็กร่วมมือกันลุกขึ้นมาเอาชนะประเทศใหญ่)

^๔ ข้อความภาษาไทยแปลโดยผู้เขียน

๑๕๘ วิพรรณ จารุทวี

十 抵制 抵制強國的欺侮，不必用兵；
只要不買他們的貨物。

(๑๐. สักดักัน สักดักันการรุกรานของประเทศมหาอำนาจ
ไม่จำเป็นต้องใช้ทหาร
เพียงแต่ไม่ซื้อสินค้าของพวกเขา)

(หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ.๕๔.๑/๑๔๒๑ ๒๔๗๑-๒๔๗๒)

๒. โรงเรียนฝ่ายคอมมิวนิสต์

๒.๑ โรงเรียนจีนเด็ก

โรงเรียนจีนเด็กได้เปิดดาตฟ้าของโรงเรียนเป็นที่ตั้งศาลเจ้า และทางโรงเรียนได้จ้างจีนขายน้ำชาเพื่อหากำไร เก็บเงินเป็นรายได้ของโรงเรียน เปิดขายน้ำชาตั้งแต่เวลา ๘.๐๐ น. ถึง ๒๓.๐๐ น. เป็นประจำทุกวัน ได้มีกลุ่มชาวจีนไหหลำไปรวมชุมนุมรับประทานน้ำชากันเสมอๆ ตำรวจได้สืบทราบแน่ชัดว่าเป็นการพบปะของกลุ่มชาวจีนที่นิยมคอมมิวนิสต์ ที่ใช้ชื่อคณะว่า “คณะคอมมิวนิสต์ทะเลใต้ สมาชิกพิเศษแห่งสยาม” (เออิจิ มูราชิม่า ๒๕๓๙ : ๘๐) โดยใช้การต้มน้ำชาเป็นฉากบังหน้าในการประชุมเพื่อวางแผนงานกัน จึงได้เข้าจับกุมเมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ (ณรงค์ พ่วงพิศ ๒๕๑๔ : ๕๘-๕๙) ตำรวจจับกุมไว้ได้ทั้งหมด ๒๒ คน เป็นชาวจีนไหหลำ ๑๘ คน ชาวจีนกวางตุ้ง ๒ คน ชาวจีนแต้จิ๋ว ๒ คน ทั้งนี้ เป็นตัวแทนจากคณะใหญ่ที่ตั้งอยู่ในสิงคโปร์ ๒ คน คนหนึ่งชื่อ นายตันคกคิก (เออิจิ มูราชิม่า ๒๕๓๙ : ๘๐)

๒.๒ โรงเรียนเอียงไฉ่

จากหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิแมล์ ฉบับวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ พาดหัวข่าวว่า “จับคอมมิวนิสต์ ๕ คน จากโรงเรียนจีนอีกรายหนึ่งแล้ว” และคำให้การของนายร้อยตรีอิม แต่กุล ครูใหญ่โรงเรียนเอียงไฉ่ถึงเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ลงวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ ระบุว่า มีผู้ที่อาศัยอยู่ในโรงเรียน ถูกตำรวจจับพร้อมกับสมุดเอกสารทั้งภาษาอังกฤษ ภาษาไทย และภาษาจีนกล่าวถึงการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และเอกสารอีกหลายฉบับเป็นจดหมายโต้ตอบกล่าวถึงการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ แม้ว่าตามคำบอกเล่าของครูใหญ่ โรงเรียนจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ

ในการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในโรงเรียน แต่ผู้จัดการก็ขอเลิกโรงเรียนเพราะเหตุดังกล่าว เนื่องจากทำให้โรงเรียนเสื่อมเสียชื่อเสียง โดยไม่มีเหตุผลอื่นๆ อีก

๒.๓ โรงเรียนเฮียบยุก ๒

โรงเรียนเฮียบยุก ๒ เป็นโรงเรียนจีนวิสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนของชาวจีนแคะ สอนภาษาจีนแคะและภาษาไทย มีคนที่อาศัยอยู่ในโรงเรียนถูกจับฐานเป็นคอมมิวนิสต์ โรงเรียนได้รายงานขอเลิกล้ม เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๒

๒.๔ โรงเรียนมีงัก

เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุมครูประจำโรงเรียนมีงัก ซึ่งเป็นโรงเรียนของชาวจีนแต้จิ๋ว จำนวน ๔ คน ข้อหาเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในโรงเรียน พร้อมกับหนังสือที่เกี่ยวข้อง เป็นเอกสารภาษาจีนซึ่งอธิบายถึงลัทธิคอมมิวนิสต์ เปรียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างคนยากจนและคนมั่งมี และควรจะทำประการใดเพื่อจะปรับปรุงให้อยู่ในระดับเดียวกัน นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้คนจนต่อสู้กับการกดขี่ของคนมั่งมีอีกด้วย (ณรงค์ พ่วงพิศ ๒๕๑๔ : ๖๓)

ในที่สุด แม้ว่าผู้จัดการจะปฏิเสธว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และได้ขอเลิกล้มโรงเรียนเสีย เพราะการที่คนในโรงเรียนถูกจับด้วยข้อหาคอมมิวนิสต์ไม่ว่าจะจริงหรือไม่ก็ตามล้วนทำให้โรงเรียนเสียชื่อเสียง แต่ทั้งผู้จัดการและครูใหญ่ (นั่นคือ ร้อยตรีอิม แต่กุล อดีตครูใหญ่โรงเรียนเอียงไซ้) ถูกกระทรวงธรรมการตั้งความรังเกียจ ไม่ให้เป็นผู้จัดการหรือครูใหญ่ที่ใหม่อีกต่อไป ส่วนครูทั้งสี่ถูกเนรเทศ

เป็นที่น่าสังเกตว่า หากโรงเรียนใดถูกจับได้ว่ามีครูหรือผู้ที่พักอาศัยอยู่ในโรงเรียนเป็นคอมมิวนิสต์ ผู้จัดการโรงเรียนนอกจากจะกล่าวหาตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องแล้ว ยังเลิกล้มโรงเรียนเองอีกด้วย โดยอ้างว่า โรงเรียนได้เสียชื่อเสียงเพราะบุคคลที่เป็นคอมมิวนิสต์เหล่านั้น เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะการปฏิบัติของกระทรวงธรรมการที่มีต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้มงวดกว่าโรงเรียนฝ่ายก๊กมินตั๋งมาก หากถูกจับได้ว่ามีการสอนลัทธิคอมมิวนิสต์ในโรงเรียน จะถูกลงโทษถึงขั้นเนรเทศ

การที่สยามมีบทลงโทษขั้นรุนแรงกับบุคคลที่เป็นคอมมิวนิสต์นั้น สันนิษฐานว่าส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะเหตุการณ์การปฏิวัติในประเทศรัสเซียในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ รวมถึงการปลงพระชนม์พระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ ๒ และพระราชวงศ์อีกหลายพระองค์ใน

ปี พ.ศ. ๒๔๖๑ รวมถึงคำสอนที่ต้องการทำลายชนชั้นนายทุน คงจะทำให้ผู้ปกครองในสยามเกิดความกลัวและความหวาดระแวงเป็นอันมาก ดังจะเห็นได้จากเมื่อลัทธิคอมมิวนิสต์จากจีนเริ่มเข้ามามีบทบาทในสยามในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ ๖ ทางการสยามก็จับตาดูพฤติกรรมด้วยไม่ไว้วางใจ จนในที่สุดจึงได้มีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๗๐ ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๗

เรื่องความรุนแรงของนักเรียนอันเกิดจากลัทธิชาตินิยมนั้น ยังได้ลุกลามไปถึงโรงเรียนจีนสอนศาสนาคริสต์ด้วย ดังที่บาทหลวงคิยู ครูใหญ่โรงเรียนบ้วยกู่ โรงเรียนจีนคาทอลิก ได้เขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ตงฮั่ว เกี่ยวกับเรื่องที่นักเรียนจีนพร้อมใจกันหยุดเรียน ลงวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ ความว่า

เมื่อวันที่ ๒๓ เดือนนี้ ขณะเมื่อบาทหลวงคิยูครูใหญ่กำลังคอยเวลาที่จะเข้าไปสอนในโรงเรียนนั้น ท่านได้เห็นเด็กนักเรียนคนหนึ่งอายุประมาณ ๑๔-๑๕ ปีถือธงเดินออกมาจากห้องเรียนพลางบอกว่า หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า เนื่องจากที่จีนตีได้เมืองเซียงไฮ้แตก นักเรียนต้องชักธงแลหยุดเรียน บาทหลวงคิยูเห็นดังนั้นก็ว่า โรงเรียนไม่ใช่สำนักนักการเมืองที่จะชักธงและปิดโรงเรียน เพราะเหตุเรื่องนี้อายุดุเดือด รีบเข้าเรียนใหม่เถิด พลางท่านเอาธงจากมือนักเรียนผู้นั้นเก็บไว้ แล้วเด็กก็เข้าเรียนตามปรกติทุกวัน โรงเรียนหาได้ปิดไม่

(หอจดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.)

๐๐๐๐๗๔ แฟ้มที่ ๒ ๑๙๒๖-๑๙๒๙)

ในวันรุ่งขึ้น คือวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ นักเรียนที่กล่าวมาข้างต้น พร้อมด้วยนักเรียนอายุตั้งแต่ ๑๐ ขวบถึง ๑๔ ปีอีก ๗ คนได้เริ่มพากันเลิกเรียนในตอนบ่ายวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ และไกลไปเล่นที่หน้าโบสถ์ บาทหลวงคิยูจึงได้ไปแจ้งความให้ผู้ปกครองของนักเรียนสองคนทราบ ว่า เมื่อนักเรียนไม่ยอมเชื่อฟังหยุดเรียนโดยพลการเช่นนี้ ก็รับเป็นนักเรียนต่อไปไม่ได้ เมื่อมารดาของนักเรียนคนหนึ่ง ในสองคนนั้นทราบเหตุเช่นนี้แล้ว ก็ร่วมกับผู้มีอุปการะคุณต่อโรงเรียนหลายคนมาอ้อนวอนต่อบาทหลวงคิยู ขอให้อย่าไล่ออกจากโรงเรียน บาทหลวงคิยูก็ยินยอม ส่วนนักเรียนแปดคนนั้นหาได้ยอมรับผิดไม่ พากันออกเดินกลับบ้าน

จากหลักฐานนี้ สามารถสันนิษฐานได้ว่า อาจมีครูจีนแอบแฝงตัวเข้าไปสอนลัทธิขงจื้อในเมืองในโรงเรียนจีนสอนศาสนาคริสต์ เห็นได้จากอีกกรณีหนึ่ง นั่นคือเมื่อโรงเรียนสตรีปวยอ้วได้มีการชักธงชาติจีนขึ้นที่หน้าโรงเรียนในวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้าตรวจค้น พบว่ามีเอกสารเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ ซุกซ่อนอยู่ในห้องของครูผู้จัดการ และมีเอกสารกล่าวถึงการเสด็จประพาสอินโดจีนของรัชกาลที่ ๗ และข้อความหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอย่างรุนแรงที่ห้องพักของครูสอนศาสนาคริสต์ ทั้งคู่จึงถูกตำรวจจับไปสอบสวน (ณรงค์ พ่วงพิศ ๒๕๑๔ : ๖๒)

ความระแวงของทางการสยามที่มีต่อโรงเรียนจีน

เนื่องจากโรงเรียนจีนถือเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ลัทธิขงจื้อนิยมจีนและลัทธิทางการเมืองอันไม่พึงประสงค์ของรัฐบาลสยาม ทำให้ทางการสยามเกิดความหวาดระแวง และมีมุมมองด้านลบต่อโรงเรียนจีน ดังเช่นกรณีโรงเรียนฮั่วเคี้ยววงฮักที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

จากการรายงานของหลวงสิทธิวุฒิ เมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ กล่าวว่า ได้ทราบข่าวจากหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งว่า มีพวกบอลเชวิคซ่องสุมกันอยู่ในโรงเรียนนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจำนวนหนึ่งจึงได้เข้าไปทำการจับกุม เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ จำนวน ๙ คน ในจำนวนนี้ ได้ปล่อยตัว ๔ คน และอีก ๕ คนถูกกักกันไว้เพื่อทางเจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำรายงานเสนอขอคำสั่งเนรเทศ ทางผู้จัดการโรงเรียนได้ชี้แจงกับทางการว่า ไม่ทราบข่าวที่ทางการเข้ามาจับกุมคนในโรงเรียนนั้นเพราะทำความผิดอะไร นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ยังได้รวบรวมหนังสือต่างๆ ของนักเรียน ที่ผู้จัดการให้นักเรียนนำมาแสดงในงานรื่นเริงประจำปี วันที่ ๑๒-๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ซึ่งบางเล่มเป็นหนังสือที่เกี่ยวกับการเมือง โดยภายหลังเจ้าหน้าที่ได้มอบหนังสือให้ผู้จัดการนำไปคืนนักเรียน และทางหลวงสิทธิวุฒิกำชับผู้จัดการเกี่ยวกับหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการเมืองว่า ถ้านักเรียนนำหนังสือประเภทนี้มาอีก ห้ามให้นักเรียนด้วยกันดู นอกจากนี้ผู้จัดการยังได้ให้การกับหลวงสิทธิวุฒิอีกว่า

ถ้าพวกที่ถูกจับนี้เป็นบอลเชวิค เขาเหล่านี้คงไม่ยอมให้เจ้าหน้าที่จับได้โดยดี เพราะเขาทราบอยู่ดีแล้วว่าถ้าถูกจับในฐานะบอลเชวิคจะต้องตาย แม้เจ้าหน้าที่ทางเมืองไทยจะเพียงสั่งเนรเทศไปเมืองจีนเท่านั้น

ก็ดี เมื่อถึงเมืองจีน เขาจะต้องถูกจับประหารชีวิตทันที เขามีโอกาสจะหนี ก็หนีได้ ที่เขาไม่หลบหนี ก็เพราะคิดว่าตนไม่มีความผิด และว่า ถ้าเป็นพวกบอลเชวิคจริงแล้ว เขาจะต้องมีอาวุธอยู่ในตัวเพื่อเตรียมการต่อสู้เสมอ

(หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ.๕๔.๑/๑๓๘๙ ๒๔๗๐-๒๔๗๒)

นอกจากนี้ จากคำให้การเป็นลายลักษณ์อักษรของผู้จัดการที่เขียนถึงเสนาบดีกระทรวงธรรมการ ยังได้กล่าวว่า ระหว่างที่ผู้ถูกจับกุมรอเวลาที่จะไปโรงพักเพื่อถูกสอบสวน ได้ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจทำร้ายร่างกายด้วย เพียงเพราะหนึ่งในผู้ที่ถูกจับได้บอกให้นักเรียนไปนำกางเกงและเสื้อนอกมาให้เพื่อจะได้แต่งตัว เนื่องจากตอนที่ถูกจับนั้นไม่ได้ใส่เสื้อนอก สันนิษฐานว่า เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เข้าใจภาษาจีน จึงเกิดความระแวงนั่นเอง

ความพยายามในการแก้ไขปัญหาเรื่องโรงเรียนจีนของรัฐบาลสยามในสมัยรัชกาลที่ ๗

นอกจากความพยายามในการใช้กฎหมายเข้ามาควบคุมโรงเรียนจีนแล้ว รัฐบาลสยามยังได้ตรวจสอบวิชาต่างๆ ที่มีการสอนในโรงเรียน รวมถึงตรวจสอบหนังสือเรียนที่ใช้ด้วย แต่ทว่า โรงเรียนจีนก็พยายามหาทางหลบเลี่ยงอยู่เสมอ

ความพยายามอีกครั้งหนึ่งของรัฐบาลสยามในการแก้ไขปัญหาระบบโรงเรียนจีนเห็นได้จาก เมื่อทางรัฐบาลได้ตรวจพบว่า โรงเรียนฮั่วเคี้ยววงฮักและโรงเรียนบ่วยเอง ได้มีการเขียนบทความของนักเรียนที่แสดงอารมณ์ชาตินิยมรุนแรง เสนาบดีกระทรวงธรรมการจึงได้เรียกประชุมผู้จัดการและครูใหญ่ของโรงเรียนจีนใหญ่ๆ ที่สำคัญในแขวงต่างๆ ที่สามัคยาจารย์สมาคม เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ โดยใจความสำคัญคือ รัฐบาลยินดีสนับสนุนให้เปิดโรงเรียน แม้ว่าโรงเรียนจีนมีการสอนบางอย่างที่สอนนอกตารางสอน เช่น ความรักชาติ ซึ่งรัฐบาลไม่มีความรังเกียจที่จะไม่ให้สอน แต่ขอให้สอนให้ถูกต้องเท่านั้น อย่าช่วยยู่ให้เด็กเป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของบ้านเมือง เช่น การสอนลัทธิที่ส่งเสริมให้ชนฆ่าทำลายล้างซึ่งกันและกัน

จริงอยู่ในโรงเรียนมีบทเรียนบางอย่างสอนนอกตารางสอนเช่น ความรักชาติเป็นต้น ก็ความรักชาตินั้นเป็นของธรรมดาที่ต้องส่งเสริมไม่ว่าสำหรับชาติภาษาใด รัฐบาลย่อมไม่รังเกียจในข้อนี้ ขอแต่เพียงสอนให้ถูกทางเท่านั้น อย่าให้การสอนของครูบางจำพวกเช่นครูหนุ่มๆ เป็นต้นเป็นทำนองยั่วให้เด็กที่อยู่ในคะนองวัย ประพฤติการณ์เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของบ้านเมือง เช่นสอนลัทธิที่ส่งเสริมความนิยมไปในทางประหารกันและกัน และเร้าหัวใจให้ฮึกเหิมไปในทางยุทธนาการ มีบรรพชาห์ฟันเอาเลือดเอาเนื้อแก่กันเป็นต้น แม้ถึงว่าการสอนนั้นๆ จะมิได้มุ่งให้บรรพชาห์ฟันกันจริง แต่หากให้เป็นอุทธาหารณ์แห่งความองอาจกล้าหาญโดยปริยายก็ตาม ไหนเลยจะหวังให้เด็กผู้คะนองวัยเข้าใจความมุ่งหมายของครูได้ ตรงกันข้าม อาจเป็นเครื่องเพาะความเกลียดชังได้มากกว่า

(หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ.๕๔.๑/๑๓๙๐ ๒๔๗๐)

จากปัญหาเรื่องการเขียนบทความของเด็กนักเรียนในโรงเรียนจีนนี้เอง ทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตัดสินใจที่จะเสด็จพระราชดำเนินเยือนโรงเรียนจีนโดยทรงเลือกโรงเรียนจีน ๔ โรงเรียน ของชาวจีน ๔ กลุ่มภาษา และเป็นโรงเรียนจีนใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนยอกหมินของสมาคมจีนไหหลำ โรงเรียนจีนเด็กของสมาคมจีนแคะ โรงเรียนเหม่งตักของสมาคมจีนกวางตุ้ง และโรงเรียนป้วยเองของสมาคมจีนแต้จิ๋ว

การเสด็จเยือนโรงเรียนจีนของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น มีจุดประสงค์เพื่อกระชับสัมพันธ์ไมตรี ระหว่างชาวไทยและชาวจีนในสยาม นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวยังมีพระราชดำรัสต่อผู้แทนโรงเรียนจีนว่า ทรงสนับสนุนให้โรงเรียนจีนสอนให้นักเรียนรักประเทศจีน เพราะว่าเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตน แต่ทรงขอร้องให้สอนนักเรียนจีนให้รักสยามด้วย เห็นได้จากความตอนหนึ่งที่ว่า

แต่นอกจากที่จะสอนให้รักประเทศจีน ข้าพเจ้ายังหวังว่าท่านจะสอนให้รักเมืองไทยด้วย เพราะท่านทั้งหลายได้มาตั้งเคหสถานอาศัยอยู่ในประเทศสยาม ได้รับความคุ้มครองร่มเย็นเป็นอย่างดีจากรัฐบาล

สยาม มีสิทธิทุกอย่างเหมือนคนไทย ได้รับความสุขสบายมั่งคั่งสมบูรณ์
ในประเทศไทย

(พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๔๗๑ : ๒)

นอกจากนี้ ยังมีการแก้ปัญหาเรื่องโรงเรียนจีนด้วยวิธีอื่นๆ เช่น

๑. การจัดภาษาจีนไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนไทย

สืบเนื่องจาก ได้ปรากฏว่ามีคนไทยได้เข้าไปเรียนในโรงเรียนจีน โดยอ้างว่า
อยากเรียนภาษาจีนเอาไว้เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพค้าขาย พระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำริว่า น่าจะเปิดชั้นเรียนที่สอนภาษาจีนในโรงเรียนไทย
เป็นพิเศษชั้นดูบ้าง (ณรงค์ พ่วงพิศ ๒๕๑๔ : ๑๐๙) เพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ภาษาจีน
ในโรงเรียนไทย โดยไม่ต้องไปเข้าโรงเรียนจีนซึ่งอาจจะถูกส่งสอนให้เลื่อมใสในลัทธิ
ชาตินิยมจีนได้ นอกจากนี้ ทางกระทรวงธรรมการยังวางแผนที่จะให้ภาษาจีนเป็นวิชา
ชุดหนึ่งในหลักสูตรวิชาครูมัธยมด้วย โดยหากใครสอบไล่ได้ ก็จะได้รับความรู้เท่ากับ
ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส (ณรงค์ พ่วงพิศ ๒๕๑๔ : ๑๑๐)

การวางนโยบายเช่นนี้ เป็นการเพิ่มบุคลากรคนไทยที่มีความรู้ภาษาจีน
มากขึ้น เพื่อช่วยเหลือทางราชการในการตรวจตราโรงเรียนจีน ซึ่งดีกว่าการใช้คนจีนไป
ตรวจตราโรงเรียนจีนเอง และเป็นการเพิ่มจำนวนครูสอนภาษาจีนในโรงเรียนไทยด้วย

๒. การเปลี่ยนโรงเรียนจีนให้เป็นโรงเรียนประชาบาล

ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้ให้นิยามของคำว่า
“โรงเรียนประชาบาล” ว่าหมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่ประชาชนอำเภอหนึ่งหรือ
ตำบลหนึ่งตั้งและดำรงด้วยทุนทรัพย์ของตัวเอง หรือที่นายอำเภอตั้งขึ้น แล้วดำรงอยู่
ด้วยทุนทรัพย์ของประชาชนที่ว่านั้น เป็นโรงเรียนที่อยู่ในความดูแลของกระทรวง
ศึกษาธิการ

นโยบายการเปลี่ยนโรงเรียนจีนซึ่งเป็นโรงเรียนราษฎรให้เป็นโรงเรียน
ประชาบาลนี้ เป็นแนวพระดำริของพระองค์เจ้าธานีนิวัติ เสนาบดีกระทรวงธรรมการ
ขณะนั้น โดยทรงเห็นว่า หากโรงเรียนจีนโรงเรียนใดไม่ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะสอนลัทธิ
การเมืองแก่ลูกหลานจีนแล้ว ก็ให้เปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนประชาบาลเสีย (ณรงค์ พ่วงพิศ
๒๕๑๔ : ๑๑๑) ซึ่งผลประโยชน์ที่ทางโรงเรียนจีนจะได้รับคือ ครูจีนไม่มีความจำเป็น

ต้องรู้ภาษาไทยตามที่พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ได้บังคับไว้ ส่วนทางกระทรวง
ธรรมการก็จะสามารถดูแลควบคุมโรงเรียนเหล่านี้ได้อย่างใกล้ชิดขึ้น

โรงเรียนจีนในมณฑลกรุงเทพฯ เท่าที่พบมีเพียงโรงเรียนศาลเจ้ากวนอู ซึ่ง
ตั้งอยู่ในจังหวัดธนบุรี เพียงโรงเรียนเดียวที่เปลี่ยนเป็นโรงเรียนประชาบาล และเป็นการ
เปลี่ยนในช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง

๓. การบังคับให้ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีภายในโรงเรียนจีน

สืบเนื่องมาจากโรงเรียนจีนโรงเรียนหนึ่งได้มีการแสดงละครเพื่อเก็บเงินบำรุง
เมื่อการแสดงละครจบลงแล้ว ก็มีการขึ้นเพลงสรรเสริญพระบารมี หลังจากเปิดฉาก
อีกครั้งหนึ่ง มีการแสดงภาพซุนยัตเซนและซันเพ่งชาติจีน ซึ่งชาวจีน ณ ที่นั้นได้ลุก
ขึ้นยืนโดยพร้อมเพรียง ซึ่งขณะที่ขึ้นเพลงสรรเสริญพระบารมีกลับไม่มีใครลุกขึ้นยืน
เลย (ณรงค์ พ่วงพิศ ๒๕๑๔ : ๑๑๔) แสดงให้เห็นว่าชาวจีนในสยามมีความจงรักภักดี
และผูกพันกับประเทศจีนมากกว่ากษัตริย์สยาม

กระทรวงมหาดไทยจึงเห็นว่าควรจะบังคับให้โรงเรียนจีนร้องเพลงสรรเสริญ
พระบารมี อันเป็นการแสดงความเคารพต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จึงได้
เสนอแนวคิดนี้มายังกระทรวงธรรมการ

ด้วยเหตุนี้ เสนาบดีกระทรวงธรรมการจึงได้เรียกผู้จัดการและครูใหญ่
โรงเรียนจีนพร้อมทั้งเจ้าหน้าที่กระทรวงธรรมการ ในวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๑
เพื่อซักชวนให้นักเรียนแสดงความจงรักภักดีต่อชาติและพระมหากษัตริย์ด้วยการ
ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี (ณรงค์ พ่วงพิศ ๒๕๑๔ : ๑๑๕)

ที่เชิญให้มาประชุมกันก็เพื่อซักซ้อมความมุ่งหมายแห่งระเบียบการ
บางอย่าง อันเกี่ยวข้องกับโรงเรียนราษฎร์ให้เข้าใจกัน เป็นธรรมดาอยู่เอง
สำหรับโรงเรียนราษฎร์ที่ตั้งอยู่ในเมืองไทย ย่อมมีความอยู่บทรหนึ่ง
พระราชบัญญัติว่า ต้องสอนให้นักเรียนจงรักภักดีต่อกรุงสยาม ซึ่งเป็น
หน้าที่ของพลเมืองดินนั้น เข้าใจว่าโรงเรียนของท่านได้จัดการอบรมกันอยู่
แล้ว แต่หากยังไม่มีการระเบียบอันใดในเรื่องนี้ จึงอบรมกันไปคนละทาง
สองทาง เพื่อให้ลงรอยเดียวกัน กระทรวงธรรมการจึงให้วางระเบียบ
เรื่องนี้เป็นหลักฐาน ในเมืองต่างประเทศ เช่น อังกฤษ เป็นต้น ถ้าใคร
ตั้งโรงเรียนราษฎร์ เจ้าหน้าที่ต้องเกณฑ์ให้แสดงความจงรักภักดีต่อ

พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ ผู้ทรงเป็นเครื่องหมายแห่งชาติของเธอ และในการแสดงภักดีนี้ ก็มีการร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีเป็นอาทิ ในเมืองเรากี่เช่นกัน ต้องชักชวนให้นักเรียนแสดงความจงรักภักดีต่อชาติและสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน จะมีงานการอันใดก็ต้องยกย่องสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินไว้ ในฐานะอันมีเกียรติยศสูงสุด ในที่ชุมนุมนั้น เช่น ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีถวาย และนับเอาราชการแผนกนี้เป็นสำคัญกว่าอื่น (ณรงค์ พวงพิศ ๒๕๑๔ : ๑๑๕-๑๑๖)

คำว่า “นับเอาราชการแผนกนี้เป็นสำคัญกว่าอื่น” แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลสยามพยายามแก้ไขปัญหาด้วยการใช้นโยบายการสร้างความผสมกลมกลืนในโรงเรียนจีน โดยวิธีการที่รัฐบาลสยามใช้ คือ การพยายามดึงเอาคนจีนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสยาม ด้วยการบังคับให้แสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์สยามด้วยการร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีนั่นเอง

การควบคุมโรงเรียนจีนของรัฐบาลสยามนั้น ถือได้ว่ายังไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากขาดผู้มีความรู้ โดยเฉพาะด้านภาษาจีน รวมถึงการลงโทษที่ไม่เข้มงวดเด็ดขาด เนื่องจากเกรงว่าจะกระทบกระเทือนความรู้สึกและสร้างความไม่พอใจแก่ชาวจีนผู้มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจในสยาม

นอกจากนี้ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ได้ทรงวินิจฉัยถึงสาเหตุที่ทำให้การควบคุมโรงเรียนจีนของรัฐบาลสยามไม่มีประสิทธิภาพมากพอที่เกิดขึ้นไว้ว่าดังนี้ (ณรงค์ พวงพิศ ๒๕๑๔ : ๗๗-๗๘)

๑. เมื่อครั้งที่ตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎรเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๑ นั้น ปัญหาของโรงเรียนจีนยังไม่ปรากฏเด่นชัดดังเช่นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะจีนในสมัยนี้ไม่คิดจะปล่อยให้ลูกหลานถูกกลืนไปเป็นคนไทยเหมือนเมื่อก่อน สืบเนื่องมาจากสมัยรัชกาลที่ ๗ การปฏิวัติของจีนคงกำลังรุ่งโรจน์ (พรรคก๊กมินตั๋งปราบขุนศึกทางภาคเหนือได้ทั้งหมดในปี พ.ศ. ๒๔๗๑) เลือกชาตินิยมในหมู่คนจีนจึงรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ

๒. พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ. ๒๔๖๑ มีการบังคับใช้โรงเรียนราษฎรโดยทั่วไป ไม่ได้แยกประเภทสำหรับโรงเรียนจีนไว้ต่างหาก จึงทำให้ควบคุมได้ยาก

พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้โรงเรียนอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นพลเมืองสยามเหนือผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อสยาม แต่โรงเรียนจีนไม่ต้องการเช่นนั้น และมีการร้องทุกข์เรื่องการเรียนภาษาไทยอยู่เนืองๆ ทั้งต่อรัฐบาลไทยและรัฐบาลจีน พฤติกรรมต่างๆ ของโรงเรียนจีนสื่อให้เห็นชัดว่า การเรียนการสอนในโรงเรียนจีนเป็นปฏิปักษ์ต่อจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติ

ด้วยเหตุนี้ ทางรัฐบาลสยามจึงเตรียมการที่จะร่างพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับใหม่ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่ยังไม่ทันสำเร็จ ก็เกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นเสียก่อน

สรุป

จากทั้งหมดที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า บริบททางการเมืองในประเทศจีน มีอิทธิพลมากต่อชุมชนชาวจีนในสยาม การเข้ามาปลูกกระแสเรื่องชาตินิยมและการเมืองในดินแดนโพ้นทะเลดังเช่นในสยามของชาวจีนแผ่นดินใหญ่ฝ่ายปฏิวัติ ทำให้ชาวจีนเหล่านี้เริ่มมีความสำนึกในความเป็นจีนของตนเอง รวมถึงมีการเคลื่อนไหวทางการเมือง สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการก่อตั้งโรงเรียนจีนและการเรียนการสอนภายในโรงเรียน

พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ที่รัฐบาลสยามได้ออกมาเป็นกฎหมายนั้น โรงเรียนจีนได้กระทำการต่างๆ ที่ฝ่าฝืนกฎพระราชบัญญัตินี้อยู่เสมอ ซึ่งมีสาเหตุเพียงสาเหตุเดียวคือ ไม่ต้องการให้ลูกหลานจีนได้เรียนภาษาไทยและต้องการสอนลัทธิชาตินิยมการเมืองของจีนนั่นเอง

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ รัฐบาลใหม่จึงเข้มงวดกวดขันกับโรงเรียนจีนมากขึ้น และถึงจุดสูงสุดในสมัยรัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ใช้นโยบายชาตินิยมที่รุนแรงในการบริหารประเทศ จนทำให้โรงเรียนจีนต้องถูกปิดไปจนหมดสิ้น^{๑๑}

^{๑๑} แต่ตามหลักฐานจากกระทรวงศึกษาธิการ ปรากฏว่าขณะนั้นยังมีโรงเรียนจีนเหลืออยู่อีกโรงเรียนหนึ่ง เป็นโรงเรียนเล็กๆ ชื่อว่า โรงเรียนชินวิทยากร ผู้จัดการและครูใหญ่เป็นคนไทย ต่อมาโรงเรียนได้ขยายกิจการใหญ่โต และได้โอนให้สภามัคมาแต่จีวแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดูแล และเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนโกศลวิทยา” (พิชัย รัตนพล ๒๕๑๒ : ๙๒)

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

“พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พระพุทธศักราช ๒๔๖๑.” ราชกิจจานุเบกษา ๓๕ (๙ มิถุนายน ๒๔๖๑) : ๑๑๐-๑๒๕

“พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช ๒๔๖๔.” ราชกิจจานุเบกษา ๓๘ (๒๓ กันยายน ๒๔๖๔) : ๒๔๖-๒๖๙

“พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๐,” ราชกิจจานุเบกษา ๔๔ (๕ กันยายน ๒๔๗๐) : ๑๗๖-๑๗๗

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๗ กระทรวงศึกษาธิการ ร.๗ ศ.๒/๒ เรื่อง พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร (๑๓ ตุลาคม ๒๔๖๐ - ๘ มิถุนายน ๒๔๗๕)

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๗ กระทรวงศึกษาธิการ ร.๗ ศ.๔/๗ เรื่อง โรงเรียนจีน (๔ กันยายน ๒๔๗๐ - ๒๙ เมษายน ๒๔๗๔)

_____. เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๗ กระทรวงศึกษาธิการ ร.๗ ศ.๔/๘ เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จโรงเรียนจีน และนักเรียน ร้องเพลงสรรเสริญภาษาจีน (๒๓ เมษายน ๒๔๗๑ - ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๗๑)

_____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๕๔.๑/๑๑๘๖ เรื่อง แจ้งความจำนง ตั้งโรงเรียนราษฎรต่างๆ กรุงเทพฯ (๒๘ พฤษภาคม ๒๔๖๘ - ๒๘ มีนาคม ๒๔๖๙)

_____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๕๔.๑/๑๓๖๘ เรื่อง แจ้งความจำนง ตั้งโรงเรียนต่างๆ กรุงเทพฯ (๒๕ มีนาคม ๒๔๖๘ - ๒๒ มีนาคม ๒๔๖๙)

_____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๕๔.๑/๑๓๗๘ เรื่อง โรงเรียน บัวยุกุ่ย ขอย้ายสถานที่เพิ่มขึ้นอีกแห่งหนึ่ง (๑๗ กันยายน ๒๔๖๙ - ๒๑ กันยายน ๒๔๖๙)

_____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๕๔.๑/๑๓๘๙ เรื่อง เลิกโรงเรียน ต่างๆ กรุงเทพฯ (๒๕ มิถุนายน ๒๔๗๐ - ๑ มิถุนายน ๒๔๗๒)

_____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๕๔.๑/๑๓๙๐ เรื่อง รายงานจีนใน

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๑ (๒๕๕๒) ฉบับที่ ๒ ๑๖๙

วันสำคัญของจีน (๑๐ สิงหาคม ๒๕๗๐ - ๒๓ มีนาคม ๒๕๗๐)

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๕๔.๑/๑๔๒๐ เรื่อง ตั้งและเลิกกับย้ายสถานที่โรงเรียนพระนครใต้ (๒๑ มกราคม ๒๕๗๑ - ๑๓ มีนาคม ๒๕๗๒)

_____ . เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๕๔.๑/๑๔๒๑ เรื่อง ตั้งและเลิกกับย้ายสถานที่โรงเรียนแขวงพระนครกลาง (๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๗๑ - ๒๙ มีนาคม ๒๕๗๒)

_____ . เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๕๔.๑/๑๔๕๐ เรื่อง โรงเรียนเอียงใต้ถูกจับฐานคอมมิวนิสต์ (๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๗๒ - ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๗๒)

_____ . เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๕๔.๑/๑๔๕๓ เรื่อง เลิกล้มโรงเรียนต่างๆ กรุงเทพฯ แขวงพระนครใต้ (๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๗๒ - ๒๗ มีนาคม ๒๕๗๓)

_____ . เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๕๔.๑/๑๔๗๘ เรื่อง จับครูโรงเรียนมีกัง หว่ากระทำการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ (๒๙ กรกฎาคม ๒๕๗๓ - ๒๖ กันยายน ๒๕๗๓)

หอจดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. เอกสารสมัยพระสังฆราช เรอเน มาร์ทีเยเซฟ เปร์รอส ๐๐๐๐๗๔ เรื่อง โรงเรียนบวญก๊วย วัดแม่พระลูกประคำ กาลหว่าร์

เอกสารชั้นรอง

กมล จันทรรต. อิทธิพลของชาวจีนโพ้นทะเล และบทบาทของคนจีนในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน. พระนคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๐๖.

โจวจยาหรง. ประวัติศาสตร์จีน. แปลโดย วิไล ลิ้มถาวรานันต์, ศรีวิภาภรณ์ กุลยานนท์ และ เอกสันท์ ชินอักรพงศ์. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

เตี๋ยกวง. กิจกรรมทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย (ค.ศ. ๑๙๐๖-๑๙๓๙). แปลโดย เขาวน พงษ์พิชิต. กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ณรงค์ พ่วงพิศ. “นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของคนจีนในประเทศไทยในรัชสมัย

๑๗๐ วิทยพรรณ จารุทวี

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว.” ปรินญาณินพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะวิชามนุษยธรรมศึกษาและสังคมศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, ๒๕๑๔.

ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. **รวมใจความพระราชดำรัสในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโรงเรียนจีน เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๐** กับ คำแปลเป็นภาษาจีน และภาษาอังกฤษ. ม.ป.ท. : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๑.

ปรารภณา โกลเมน. “สมาคมชาวจีนในกรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๔๐-๒๔๘๘.” วิทยานิพนธ์ ปรินญาณามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

พิชัย รัตนพล. “วิวัฒนาการการควบคุมโรงเรียนจีน.” วิทยานิพนธ์ปรินญาณามหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๒.

เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์. **เชียวสุดแสง สีนุญเรื่อง : ทัศนยะและบทบาทของจีนสยามในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ : ศูนย์ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยกับประเทศในเอเชีย ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. “นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐.” วิทยานิพนธ์ปรินญาณามหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙.

วิเทศน์ปริทัศน์. “การศึกษาของคนจีนในประเทศไทย.” คนจีน ๒๐๐ ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : เส้นทางเศรษฐกิจ, ๒๕๒๖.

วิวัฒน์ รุ่งวรรณวงศ์. “ประวัติโรงเรียนเผยอิง.” ใน **โรงเรียนเผยอิง : ที่ระลึกครบรอบ ๗๐ ปี ๒๔๖๓-๒๕๓๓.** ม.ป.ท., ม.ป.ป.

สกินเนอร์, จี. วิลเลียม. **สังคมจีนในไทย.** แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๘.

สมาคมศิษย์เก่าก่วงฮิว. **รำลึกโรงเรียนแม่.** ม.ป.ท., ม.ป.ป.

สมาคมฮากกาแห่งประเทศไทย. **งานสังสรรค์ครบรอบ ๙๐ ปี โรงเรียนจีนเตอะ (อนุสรณ์สมาคมฮากกา สมัยที่ ๓๗-๓๘).** ม.ป.ท., ม.ป.ป.

สวัสดิ์ สุนทรกุล. “ชาวจีนภายใต้พระบรมโพธิสมภารและการศึกษาของคนจีนในประเทศไทยก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ และหลัง พ.ศ. ๒๔๗๕.” วารสารสมาคมไต้หวันแห่งประเทศไทย ๑ (มกราคม – มีนาคม ๒๕๔๗) : ๓๔-๓๘

เสถียร สุกใสภณ. “ความเป็นมาของโรงเรียนจีน.” คนจีน ๒๐๐ ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ภาค ๒. กรุงเทพฯ : เส้นทางเศรษฐกิจ, ๒๕๓๑.

อัมพร เอี่ยมสุรีย์. เขียวทองเอี่ยม : วีรชนจีนโพ้นทะเล. แปลโดย เสาวคนธ์รัตน์ วิจิตรศิลป์. กรุงเทพฯ : บ้านพระอาทิตย์, ๒๕๔๘.

เออิจิ มูราชิม่า. การเมืองจีนสยาม. แปลโดย วรศักดิ์ มัทธโนบล. กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

เอี่ยมพร ศรสุวรรณ. “การรับรู้เรื่องชาวจีนของชนชั้นนำทางการเมืองไทย พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๔๗๕.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

Wasana Wongsurawat. “Contending for a Claim on Civilization : The Sino-Siamese Struggle to Control Overseas Chinese Education in Siam.” *Journal of Chinese Overseas* 4 (November 2008) : 161-182.

小務處，中心公學史略《中心校友會慶祝母校建校卅五週年紀念刊》
(อนุสรณ์ครบรอบ ๓๕ ปี โรงเรียนประสาทรุขมิ) 。